

Nr 55.

Ankom till riksdagens kansli den 16 maj 1924 kl. 3 e. m.

Utlåtande, i anledning av vissa uttalanden av riksdagens revisorer rörande enskilda, med statslån understödda järnvägsaktiebolags räkenskaper m. m.

I sitt den 6 mars 1924 avgivna utlåtande (nr 15) angående verkställd granskning av riksgäldskontorets styrelse och förvaltning hade bankoutskottet för riksdagen anmält, att utskottet komme att framdeles avgiva särskilt utlåtande över de av riksdagens revisorer i deras berättelse om granskning av riksgäldskontorets tillstånd och förvaltning gjorda uttalanden m. m. angående enskilda, med statslån understödda järnvägsaktiebolag och deras räkenskaper.

1:o.

Av revisorernas ovannämnda berättelse framgår beträffande Hultsfred—Västervik—Åtvidaberg—Bersbo järnvägsaktiebolags ställning, att bland skulderna den 1 januari 1922 upptagits ett belopp av 198,000 kronor: »Fond för utveckling av järnvägsförbindelserna i Norra Kalmar län», samt att samma konto den 31 december 1922 redovisats med 88,278 kronor 37 öre. Bolagets skuld till fonden har alltså under året minskats med 109,721 kronor 63 öre. I fråga om denna minskning har bolaget på begäran av riksgäldskontorets ombudsman meddelat, att beloppet disponerats dels för lån till annan järnväg, dels för bestridande av gemensamma kostnader för sammanknytning av vissa banor vid Hultsfreds station, dels för inköp av aktier i angränsande järnvägsföretag, varjämte återstående belopp 34,000 kronor insatts å bankräkning. Genom de sålunda vidtagna transaktionerna hava givetvis bolagets disponibla tillgångar minskats med angivna belopp, vilket sålunda undandragits bolagets direkta förvaltning och statens kontroll.

Enligt vad utskottet inhämtat, hade bolagets styrelse i skrivelse till fullmäktige den 27 april 1921 avgivit en försäkran av innehåll, bland annat, att skriftligen underrätta fullmäktige, innan fonden helt eller delvis toges i anspråk för sitt ändamål, nämligen förbättringar å järnvägen Hultsfred—Norsholm och ekonomiskt stödjande av bemödandena att åstadkomma vissa nya järnvägar, vilka skulle tillföra bolagets järnväg ökad trafik, och eventuellt även en kanalled.

*Angående
Hultsfred—
Västervik—
Åtvida-
berg—Bers-
bo järnvägs-
aktiebolag.*

Någon sådan anmälan har emellertid icke gjorts av bolaget i samband med fondens användande för ovan omnämnda ändamål.

Med hänsyn till innehållet i berörda försäkran synes det utskottet, att bolaget bort underrätta fullmäktige om den tillämnade dispositionen av fonden, varigenom onekligen en viss försäkring måste inträda i statens ställning såsom fordringsägare hos bolaget. Under sådana förhållanden har utskottet ansett sig böra vad i ärendet förekommit för riksdagen

omförmåla.

2:o.

Angående
Varberg
—Ätrans
järnvägsaktie-
bolag.

Revisorerna hava vid granskningen av Varberg—Ätrans järnvägsaktiebolags räkenskaper framhållit, att, såsom framginge av verkställd granskning av bolagets förvaltning, bolaget under de senare åren infriat ett i bank upptaget byggnadslån å 50,000 kronor, för vilket Varbergs stad ingått borgen. Då bolaget ej fullgjort betalningsskyldigheten för sina båda statslån å resp. 1,185,000 kronor och 65,000 kronor, syntes det revisorerna anmärkningsvärt, att bolaget ansett sig böra inbetala nyssnämnda banklån och sålunda befria staden från dess tecknade borgen. Bolagets möjlighet att verkställa någon inbetalning till riksgäldskontoret hade därigenom givetvis minskats. Genom det förfarande, som kommit till användning, måste enligt revisorernas mening statens rätt anses hava blivit på ett obehörigt sätt åsidosatt till förmån för staden, som uppenbarligen hade stora fördelar av banans tillkomst.

Då utskottet i likhet med revisorerna funnit den av bolaget verkställda återbetalningen av ifrågavarande byggnadslån anmärkningsvärd, har utskottet velat vad i ärendet förekommit för riksdagen

omförmåla.

3:o.

Angående
övertagande
av vissa en-
skilda banor
från statens
sida.

Vid granskningen av järnvägsaktiebolaget Borgholm—Bödås ställning hava revisorerna, efter erinran om banans ekonomiskt svaga ställning, meddelat, att järnvägsstyrelsen, som på begäran av fullmäktige yttrat sig i ärendet, särskilt i fråga om ett eventuellt övertagande av järnvägen från statens sida, för ändamålet låtit verkställa en granskning av banans förvaltning och trafiktekniska skötsel. Styrelsen har därvid, bland annat, framhållit att, då det syntes, som om staten komme att tvingas övertaga flera små banor, det enligt styrelsens mening vore lämpligt att för en ekonomisk skötsel av dessa avskilja en särskild tjänsteman i järnvägsstyrelsen, som skulle inför styrelsen svara för dessa järnvägar. Under denna förutsättning hyste styrelsen ingen tvekan att övertaga de småbanor, som staten kunde nödgas förvärva, och skulle detta till och med kunna vara för statsverket förmånligt och ägnat att öka möjligheten för förräntning av det i järnvägarna nedlagda statskapitalet.

Vad järnvägsstyrelsen sålunda anfört synes utskottet värt beaktande, och anser sig utskottet därför böra framhålla önskvärdheten av att fullmäktige

taga under övervägande, huruvida ett övertagande från statens sida av sådana smärre enskilda, med statslån understödda järnvägsföretag, varom här är fråga — såsom exempelvis Borgholm—Bödås, Södra Ölands järnvägsaktiebolag m. fl. — kan anses vara för staten fördelaktigt. Vad sålunda förekommit har utskottet velat för riksdagen

omförmåla.

4:o.

Vid granskning av järnvägsaktiebolagens räkenskaper har utskottet funnit, att i ett flertal fall s. k. anståndsrenta å erhållna statslån förts inom linjen, och hava varken revisorererna eller fullmäktige i riksgäldskontoret funnit anledning till erinran häremot. I det förslag angående de enskilda järnvägarnas bokföring, som enligt uppdrag den 31 maj 1923 avgivits av särskilt tillkallade personer, har enligt däri tramlagt formulär för balansräkningens uppgörande anståndsrentan å statslån ansetts böra föras inom linjen, till dess efter låneannuiteternas fullgörande skyldighet att amortera densamma inträder. Enligt vad utskottet inhämtat, hava fullmäktige anslutit sig till detta förslag. Då det emellertid enligt utskottets mening icke torde vara uteslutet, att med en dylik bokföringsmetod ett järnvägsbolags trädande i likvidation kan komma att uppskjutas till men för det allmänna, har utskottet ansett, att, intill dess annorlunda i vederbörlig ordning blivit bestämt, anståndsrentan å statslån bör upptagas såsom effektiv skuld i bolagens räkenskaper; vilket utskottet velat för riksdagen

Angående bokföringen av anståndsrentan å lån till enskilda järnvägsaktiebolag.

omförmåla.

5:o

Vad revisorererna i övrigt beträffande de enskilda med statslån understödda järnvägsaktiebolagens räkenskaper anfört har icke synts böra påkalla särskilt yttrande från utskottets sida.

Stockholm den 16 maj 1924.

På bankoutskottets vägnar:

BERNH. ERIKSSON.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:
 av första kammaren: herrar Öhngren, Björnsson, Enhörning, Vindahl, Dalberg, Lindgren och Östergren;
 av andra kammaren: herrar Eriksson i Grängesberg, Gustafsson i Örebro, Bäcklund, Winkler, Lovén, Kloo, Gardell och Jönsson i Fridhill.

Reservation

av herrar *Bäcklund* och *Lovén*, som ansett, att utskottets under *punkten 5:o* gjorda uttalande bort hava följande lydelse:

”Vad revisorererna i övrigt beträffande de enskilda med statslån understödda järnvägsaktiebolagens räkenskaper anfört föranleder icke annat yttrande från utskottets sida, än att utskottet ansett sig böra framhålla angelägenheten av att statens ombud i bolagens styrelser och revisioner ägna en mycket noggrann uppmärksamhet åt det sätt, varpå ifrågavarande företag disponera över tillgängliga medel, innan förfallna räntor och annuiteter å bolagens statslån blivit till fullo guldna.

Utskottet vill i detta sammanhang erinra, att bankoutskottet vid 1921 års riksdag i sitt av riksdagen godkända utlåtande nr 63, efter erinran att Kungl. Maj:t på förslag av vederbörande Konungens befallningshavande utser såväl en ledamot i styrelsen som en revisor för varje med statslån understött järnvägsbolag, i förevarande ämne yttrat följande:

’Enligt utskottets mening är det lämpligt, att staten alltjämt är representerad i bolagets styrelse och revision. Det torde emellertid kunna ifrågasättas, huruvida ej en förändring i sättet för dessa ombuds tillsättande bör äga rum. Det synes ligga i sakens natur, att Konungens befallningshavande vid uppgörande av sina ifrågavarande förslag, vilka nästan utan undantag lära av Kungl. Maj:t följas, bereda ett väsentligt inflytande åt ortens och vederbörande järnvägsbolags speciella intressen. En omläggning av sättet för utseendet av ifrågavarande statens ombud synes utskottet sålunda önskvärd. Enligt utskottets mening torde vid den utredning, som utskottet ifrågasätter, böra tagas under omprövning, huruvida ej ombuden lämpligen böra utses av och bliva närmast ansvariga inför den myndighet, som förvaltar lånen, d. v. s. fullmäktige i riksgäldskontoret.’

Vad sålunda anförts torde enligt utskottets mening alltjämt påkalla uppmärksamhet.”